

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan X Oy työllistää työ- ja elinkeinotoimiston sille osoittamia julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettuja työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Edellytyksenä on lisäksi, että henkilö on halukas työllistymään, mutta työllistyminen ei ole työllistymisedellytyksiä parantavista palveluista huolimatta onnistunut tai muuten on ilmeistä, ettei näillä toimilla voida arviointihetkellä merkittävästi lisätä henkilön työllistymismahdollisuuksia ja työllistyminen muun työnantajan palvelukseen on epätodennäköistä. Pykälän perusteluissa mainitaan, että työ- ja elinkeinotoimiston tulisi tällöin ottaa arvioinnissa huomioon terveydenhuollon, sosiaalihuollon, kuntoutuksen, koulutuksen ja välityömarkkinatoimijoiden mahdollisuudet edistää työnhakijan työhön sijoittumista. SOSTE pitää tätä viimesijaisuus periaatetta tärkeänä ja kannatettava. Toimeenpanolla on iso merkitys siihen, kuinka tämä tulee toteutumaan. Lähtökohtana tulee olla, että kaikkein heikommassa asemassa olevien työllistyminen ei saa vaarantua kohderyhmävalinnan myötä.

SOSTE katsoo, että esitystä tulee selkeyttää / täydentää työkyvyttömyyseläkkeellä olevien ja kehitysvammaisten osalta. Kehitysvammaiset olisivat varmaan yksi potentiaalinen uuden yhtiön kohderyhmä, mutta jää epäselväksi, kuinka heidän kohdallaan menetellään. Sulkeeko edellytys työttömästä työnhakijasta heidät toiminnan ulkopuolella?

SOSTE muistuttaa, että kohderyhmän valinnan ei tulisi perustua yksittäisiin diagnooseihin, vaan selkeään ja laaja-alaiseen työ- ja toimintakyvyn arviointiin.

Esityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä X Oy:lle osoitettavista osatyökykyistä henkilöistä ja heidän valintamenettelystään. SOSTE edellyttää, että kohderyhmän tarkempi määrittely tulee tehdä yhdessä nykyisten välityömarkkinatoimijoiden kanssa. Näin vältetään mahdolliset päällekkäiset kohderyhmät sekä löydetään ne väliinpuotoajat, joille nykyisillä välityömarkkinatoimijoilla ei ole toimintaa. Työnjaon selkeys mahdollistaa sekä uuden toimijan että nykyisten välityömarkkinatoimijoiden toiminnan kehittämisen, jotta mahdollisimman monen osatyökykyisen ja muita heikommassa työmarkkina-asemassa olevan työllistymismahdollisuuden paranisivat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan työ- ja elinkeinotoimisto päättää X Oy:n palvelukseen ehdolle asetettavista osatyökykyisistä henkilöistä. Perusteluissa tuodaan esiin, että osatyökykyisyyden arviointia tehtäisiin osana työ- ja elinkeinotoimistojen normaalia asiakastyötä ja asiakkaiden työllistymisedellytysten arviointia. Toimeenpanon yhteydessä tulee varmistaa, että työ- ja elinkeinotoimistojen henkilökunnalla on riittävä osaaminen arvioinnin tekemiseen. SOSTE muistuttaa, että kohderyhmän valinnan ei tulisi perustua yksittäisiin diagnooseihin, vaan selkeään ja laaja-alaiseen työ- ja toimintakyvyn arviointiin.

Esityksen mukaan osatyökykyiset ohjattaisiin X Oy:lle keskistetysti yhdestä työ- ja elinkeinotoimistosta. Kuinka tällaisella keskitetyllä mallilla varmistetaan työn ja työntekijän yhteen sopiminen? Välittäjän tulisi tuntea työntekijän vahvuudet ja heikkoudet työllistymisen onnistumiseksi. SOSTE myös muistuttaa, että kohderyhmään kuuluvien digitaaliset taidot voivat olla heikkoja, jolloin esim. etäyhteyksiä ei voi hyödyntää kaikkien kohdalla. Tämä myös korostaa paikallisten työ- ja elinkeinotoimistojen tekemien arviointien merkitystä.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Esitysluonnos on jouduttu tekemään kireällä aikataululla. Valitettavasti tämä myös näkyy esityksen laadussa.

Epäselväksi jää mikä on se lisäarvo, mitä tällä merkittävällä panostuksessa uuteen välityömarkkinatoimijaan tullaan saavuttamaan. Olisiko vähintään samat työllistymistavoitteet saavutettavissa nykyisiä välityömarkkinoita, palvelujärjestelmää ja tukia lisäresursoimalla ja kehittämällä?

Esityksen mukaan yhtiön hallituksen jäsenistä yhden jäsenen tulisi edustaa henkilöstöä. SOSTE katsoo, että yhtiön hallitukseen tulisi nimetä kohderyhmien edustus. Hinnoittelun ja markkinaehtoisien toiminnan arviointia varten yhtiöllä olisi apunaan neuvottelukunta. Neuvottelukunta olisi asiantuntijaelin, jossa tulisi olla asiantuntemusta yhtiön toimialasta, markkinahinnoittelusta, kilpailun toimivuudesta sekä yhtiön yhteiskunnallisten tehtävien asettamista haasteista.

SOSTE esittää, että neuvottelukuntaan nimetään edustaja / edustajia nykyistä välityömarkkinatoimijoista. Erityisesti heikommassa työmarkkina-asemassa olevien erilaista työllistymistä edistävien palveluiden tuottamisessa järjestöillä, säätiöillä ja kunnallisilla työpajoilla on merkittävä rooli ja siten asiantuntemusta yhteiskunnallisten tehtävien esittämistä haasteista.

SOSTE haluaa kiinnittää huomiota, että välityömarkkinatoimijoista, niiden kohderyhmästä tai toiminnasta ei ole olemassa ajantasaista laajaa tutkimusta. Tästä syystä esityksestä ehkä välittyi hieman liian kapea sekä osin vääristynyt kuva nykyisestä välityömarkkinatoimijoiden kentästä. X Oy ollaan perustamassa kenttään, jolla jo toimii useita toimijoita. Perustettaessa uusi valtiollinen välityömarkkinatoimija, toimintaympäristön selvitys olisi oleellista. Myös esityksen vaikutusten arvioinneista puuttuu vaikutukset nykyisiin välityömarkkinatoimijoihin.

Kuten esityksestä tulee ilmi, myöskin tutkittu tieto osatyökykyisten työllisyydestä on jo kymmenen vuoden takaa. Toki välillistä tietoa kohderyhmästä on saatavilla. Ajantasainen tutkittu tieto olisi oleellista myös kohderyhmän tarkemman määrittelyn kannalta.

Esitysluonnoksessa arvioidaan varsin laajasti selvityshenkilön raporttia. Arviossa nostetaan esiin, että parhaillaan on käynnissä useita hallitusohjelman mukaisia työllisyyttä parantavia hankkeita, jotka muuttavat merkittävällä tavalla kokonaisuutta, johon uutta välityömarkkinatoimijaa rakennetaan. Isojen rakenteellisten muutosten lisäksi meneillään on mm. kuntoutuskomitean jatkotoimet, työkykyohjelma, hankinnoilla työllistämisen vauhditusohjelma, yhteiskunnallisten yritysten strategia,

IPS-malli, alihankintamallin pilotointi, mielenterveysohjelma. Hankkeiden odotetaan vaikuttavan mm. osatyökykyisten työttömien työllistymisen edellytyksiin. Esityksessä tuodaan esiin, että selvityshenkilön raportissa ei oteta tarkemmin kantaa muihin hankkeisiin, vaikka niillä on vaikutusta esimerkiksi viimesijaisuuden käsitteeseen ja sen arviointiin. Kriitikistä huolimatta tätä ei ole huomioitu myöskään itse lakiesityksessä. SOSTE katsoo, että lausunnolla olevan esityksen suhde muihin meneillään oleviin sekä tuleviin työllisyyttä parantaviin hankkeisiin tulee selvittää.

Osatyökykyisten työllistäminen edellyttää laajaa keinovalikoimaa. Nyt perustettava erityistehtäväyhtiö ei ratkaise kaikkia työllistymisen haasteita. Muun muassa sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistaminen on tärkeää. Työllistymisen edellytyksenä on myös, että työtulojen ja etuuskien yhteensovittamisen haasteet on saatu ratkaistua lainsäädäntöä uudistamalla. Perustettavan erityistehtäväyhtiön rahoitus ei saa heikentää olemassa olevia työvoimapolitiittisia resursseja.

SOSTE muistuttaa, että onnistuakseen tavoitteissaan perustettava erityistehtäväyhtiö vaatii tuekseen hyvin toimivan ja oikein resursoidun monitoimijaisen palvelujärjestelmän.

Kiiskinen Päivi
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry